

Az elmúlt hetekben a magyar kormány és Norvégia között kiobbant vita nyomán az érdeklődés középpontjába került a tavaly év eleje óta működő Norvég Civil Támogatási Alap (NCTA). Ennek céljáról, lényegéről, működéséről sok minden elhangzott, de az információk egy része pontatlan vagy félreérthető volt. Az alábbiakban szeretnénk néhány, gyakran felmerülő kérdést ismét megválaszolni, tisztázni.

Miért támogatja Norvégia a magyar civileket?

Az NCTA egy nagyobb finanszírozási rendszer része, amelynek keretében nemcsak Norvégia, hanem további két Európai Unió kívüli ország, Izland és Liechtenstein hozzájárul a gyengébben fejlett és újabb uniós tagországok – összesen 15 – felzárkóztatásához. Mivel a támogató országok nem tagjai az EU-nak, de élvezik a szoros gazdasági együttműködés előnyeit (ez az ún. Európai Gazdasági Térség, EGT) az Európai Bizottsággal kötött megállapodás alapján vállalták a pénzügyi hozzájárulást a fejletlenebb országok érdekében – hasonlóan ahhoz, ahogy a tagországok a Strukturális Alapokon (azaz „uniós pénzeket”) keresztül.

A támogatók általában fontos prioritásnak tekintik a civil szektor fejlesztését és megerősítését, és ragaszkodtak ahhoz, hogy minden kedvezményezett országban külön program induljon erre a célra, jellemzően az adott országra jutó támogatás 10%-nak erejéig.

A három támogató és minden egyes kedvezményezett – így Magyarország – esetében is kétoldalú Együttműködési Megállapodás rögzíti a támogatás mértékét (összesen 45 milliárd Ft), céljait és területeit. A magyar kormány által 2011. őszén aláírt megállapodás értelmében összesen 12 területen (programon) keresztül jut támogatás hazánkban. Ebből 9 programot 2012 végéig a megállapodásban nevesített nemzeti kapcsolattartó, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség kezelte – ezek mentén a kulturális örökségvédelemtől az egészségügyön és gyermekvédelmen át a megújuló energiaforrásokig jellemzően nagyobb, infrastrukturális projektek támogatására van lehetőség. További 3 program esetében az egész finanszírozási rendszert koordináló, brüsszeli székhelyű Finanszírozási Mechanizmus Iroda látja el a kezelői feladatokat – utóbbiak közé tartozik az NCTA is (az EGT/Norvég Alapok intézményrendszeréről lásd csatolt infógrafikánkat).

Hogyan kerül az Ökotárs Alapítvány a képbe?

Az Együttműködési Megállapodás értelmében a civil program kezeléséért felelős Finanszírozási Mechanizmus Iroda 2011 végén kétfordulós pályázatot írt ki a hazai lebonyolítás feladatainak elvégzésére. Az első fordulóban a pályázók szakmai alkalmasságát vizsgálták, alapvetően 3 kritérium mentén:

- a lebonyolító államtól független szervezet legyen;
- legyen tapasztalata, jó kapcsolata a civil szektorral;
- legyen pályázatlan lebonyolítói jártassága, azaz releváns referenciája.

Erre a felhívásra Magyarországról 7 szervezet jelentkezett, de közülük csak az Ökotárs vezette négytagú konzorcium felelt meg mindhárom feltételnek, ezért a többi 6 pályázó nem jutott tovább a második fordulóba. Ebben kellett részletes, a teljes programidőszakra vonatkozó tervet benyújtani – mikor, kinek, milyen pályázati felhívások fognak megjelenni, mekkora keretösszegekkel stb.

Mi a helyzet a többi támogatási programmal?

2013. végén úgy szűnt meg a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, hogy a magyar fél erről csak az utolsó pillanatban tájékoztatta a támogatókat. Nem módosították az Együttműködési Megállapodást sem, de az utód-intézmények felállítása, kijelölése is elhúzódott. Ezért lényegében véve ez év eleje óta zajlanak az egyeztetések a hazai kormány és a támogatók között, amelyek tétje, hogy a támogatók elfogadják-e a magyar fél által javasolt új, kormányzati kezelőket. Mivel az álláspontok nem közeledtek, áprilisra a helyzet tarthatatlanná vált, és a támogatók május elején fel is függesztették a kifizetéseket. Ez a

támogatások csaknem 90%-át érinti, miközben a kormányzati intézményrendszer által kezelt 9 programban még alig-alig születtek támogatási döntések, vagyis a projektek, fejlesztési programok nem indultak el. Ezek után merült fel a magyar kormány részéről az igény az NCTA felfüggesztésére is.

Mi a magyar kormány szerepe az NCTA-ban?

Az együttműködési megállapodás aláírásával a magyar kormány is elfogadta, hogy a civil program kezelője a Finanszírozási Mechanizmus Iroda, és ezzel lemondott az ezzel kapcsolatos felelősségekről is. A civil alap pénzei – eltérően a fent említett 9 programtól – semmilyen formában nem folynak át a magyar költségvetésen, azokban egyetlen forint hazai elő- vagy társfinanszírozás sincs.

Ezzel együtt a megállapodás alapján a magyar félnek konzultációs lehetősége volt a hazai lebonyolító szervezet kiválasztása során, illetve az NCTA elindulása után arra is, hogy megfigyelőket küldjön a pályázatokról döntő bíráló bizottságok üléseire – ez utóbbi feladatot az Emberi Erőforrás Minisztérium munkatársai látták el.

Milyen szervezeteket támogat az NCTA?

Magyarországon bejegyzett független civil szervezeteket – egyesületeket, alapítványokat és szociális szövetkezeteket. (A pályázó szervezetekkel szembeni feltételeket a pályázati kiírások tartalmazzák, ld. a www.norvegcivilalap.hu-n.) A függetlenséget, azaz hogy a pályázó szervezet döntéshozásában nincsenek többségben az állami vagy üzleti szektor képviselői, illetve nincsenek közöttük pártok – a lebonyolító alapítványok a formai ellenőrzés keretében vizsgálják.

Mi a célja az NCTA támogatásoknak?

A civil programok átfogó célját a támogatók mind a 15 kedvezményezett országban egységesen határozták meg, mégpedig úgy, hogy az „segítse a civil társadalom fejlődését, valamint erősítse részvételét a társadalmi igazságosság, a demokrácia és a fenntartható fejlődés alakításában”. Ezen túlmenően a támogatók olyan kulcsfontosságú prioritásokat is meghatároztak, mint az emberi és kisebbségi jogok, a jó kormányzás és átláthatóság, a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni harc, a megkülönböztetés és a társadalmi egyenlőtlenségek, a szegénység és kirekesztés elleni fellépés, valamint a nemek közti egyenlőség. A hazai civil alap pályázati felhívásai is ezen általános, az európai demokrácia alapját jelentő értékek mentén fogalmazódtak meg.

Kik kaptak eddig támogatást?

A fenti elvek mentén az Ökotárs és partnerei az NCTA első évében, 2013-ban két fő pályázati felhívást jelentettek meg.

- Makroprojektek támogatása kettős céllal: (1) a nagyobb tapasztalatokkal rendelkező, országos emberi jogi és érdekérvényesítő illetve közösség- és szervezetfejlesztő civil szervezetek megerősítése (2) tudásuk, tapasztalataik átadása más, kisebb civil szervezeteknek és közösségeknek 2,5-3 éves képzési, mentorálási, kapacitásfejlesztési programokkal. Egy támogatott szervezetnek legalább 10-15 másik szervezettel kell együtt dolgoznia. Az elérhető maximális támogatási összeg ebben a kategóriában 120 000 euró, azaz 36 millió Ft (emberi jogok és érdekérvényesítés) illetve 140 000 euró, azaz 42 millió Ft (közösség- és szervezetfejlesztés) volt. A támogatási döntés 2013. augusztus elején született meg, összesen 23 szervezet részesült mintegy 2,7 millió euró (810 millió Ft) támogatásban.

- Kisprojektek: 7 témakörben, legfeljebb 10,000 euró (kb. 3 millió Ft) támogatást kaphattak civil szervezetek projektjeik végrehajtására, gyorsabb elbírálási folyamatban (amolyan „elsősegélyként”). A hét témakör: (1) demokrácia és emberi jogok, (2) női jogok és esélyegyenlőség, (3) közösség- és szervezetfejlesztés, (4) ifjúsági és gyermek ügyek, (5) környezetvédelem és fenntartható fejlődés, (6) jóléti szolgáltatások, (7) társadalmilag sérülékeny csoportok megerősítése. Tavaly összesen 105 szervezet nyert ilyen támogatást, közel 1 millió euró (300 millió Ft) értékben.

- E két fő felhívás mellett volt egy ösztöndíjas (az év végén külön ifjúsági kategóriával) program, valamint elindult az ún. akciópályázat felhívás is.

2014-ben a fenti 7 témakörben közepes- (legfeljebb 70 000 euróig, 21 mFt) és kisprojektek (legfeljebb 20 000 euróig – kb. 6 mFt) támogatására lehetett pályázni – ezek értékelése még jelenleg zajlik.

Mire elég ez?

Az NCTA elindulását óriási várakozás előzte meg a civil szervezetek körében (épp az általános forráshiány miatt), lehetett számítani arra, hogy hatalmas lesz a túljelentkezés. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az NCTA, a maga 3 évre összesen 3,5 milliárd forintos keretével – ami megfelel a Nemzeti Együttműködési Alap egyéves költségvetésének – nem oldhatja meg a civil szektor összes problémáját, feladata az ígéretes ötletek és fejlesztési irányok megvalósításának segítése. A pályázati felhívás tartalmazta a támogatható projektek körülbelüli darabszámát (ami megfelel a fent írt eredményeknek), ehhez képest több, mint tízszeres volt a túljelentkezés. Ez idén sincs másképpen. Így a pályázatok 90%-a elutasításra került a szakmai értékelés nyomán, aminek okairól egyedileg írásos indoklást kapnak a pályázók. Hasonló arányok tapasztalhatók a többi kedvezményezett országban is: Szlovéniában például 17-szeres volt a túljelentkezés az elérhető forrásokhoz képest.

Hogyan történt a bírálat?

A formai ellenőrzésen megfelelt pályázatokat először az Ökotárs vezette konzorcium által felkért külső értékelők a pályázati felhívásban megadott szempontrendszer szerint pontozták és szövegesen értékelték. Az értékelő szakértőkkel szemben támasztott feltétel volt az adott szakterület ismerete (megfelelő végzettség), a civil szektorban való jártasság, és pályázatbírálati tapasztalat (legalább 50 pályázat értékelése).

A pályázatoknak az értékelők pontszámai alapján kialakult rangsorát minden témakörben külön-külön összehívott háromfős bíráló bizottságok tekintették át – melyek két tagját a lebonyolító alapítványok adták, egy tagja pedig szintén külső, független szakértő volt –, és alkottak ez alapján egy támogatási javaslatot. Utóbbi végső fokon a négy lebonyolító alapítvány képviselőiből álló Jóváhagyó Testület fogadta el.

Minden értékelő és bíráló a munka megkezdése előtt nyilatkozott arról, hogy milyen civil szervezet(ek)ben visel tisztséget vagy érintett bármi egyéb módon. Ha olyan szervezet pályázott, melyben az értékelő tisztséget visel, ő az adott pályázatot nem látta, nem értékelt. (Több felkért szakértő épp azért nem is vállalta a munkát, mert szervezetével pályázni akart.) Így kizárt volt, hogy az értékelők, bírálók „maguknak” osszanak támogatást.

Az értékelés és a bírálat kizárólag azt vizsgálta, hogy a pályázó által bemutatott projektterv hozzájárul-e az NCTA átfogó célkitűzéseinek és az adott témakör rész céljainak eléréséhez, a tervezett tevékenységek hoznak-e eredményeket az adott területen, illetve betartja-e a pályázó a felhívásban foglalt egyéb feltételeket. Emellett fontos szempont volt a költség-hatékonyság is, valamint, hogy a pályázó szervezet korábbi tevékenysége alapján rendelkezik-e kellő tudással, tapasztalattal tervei megvalósításához.

Miért nem nyilvános az értékelők neve?

Éppen az értékelési és bírálati folyamat tisztasága érdekében a lebonyolítók meg akarták előzni, hogy bárki az értékelőnél lobbizhasson, rájuk nyomást gyakorolhasson, illetve – elutasítás esetén – őket támadja (a panaszkezelés a lebonyolító alapítványok feladata).

Ezért az értékelési-bírálati folyamat valamennyi résztvevője titoktartási nyilatkozatot írt alá, beleértve a támogatókat illetve a magyar kormány által delegált megfigyelőt is. Az értékelők neve csak ennek megszegésével kerülhetett a Miniszterelnökségre illetve a sajtóhoz.

Politizál az NCTA?

Az NCTA kategorikusan nem támogat pártokat és pártpolitikai tevékenységet. De annyiban valóban politizál (vagyis a köz érdekében cselekszik), hogy – a támogatók által meghatározott – célkitűzések mentén támogatja a demokratikus alapelveknek megfelelően működő, a mindenkori hatalommal szemben kritikus, a társadalmi kontrollt gyakorló szervezeteket, a közügyekben való részvételt és azok alakítását.

Ki ellenőrzi az NCTA működését?

A fent említett kétoldalú Együttműködési Megállapodás, illetve a Finanszírozási Mechanizmus Iroda és az Ökotárs Alapítvány között létrejött szerződés világosan kijelöli a beszámolási kötelezettségeket és ellenőrzési jogköröket az átlátható, korrekt működés érdekében. Az Ökotárs négyhavonta pénzügyi, évente tartalmi beszámolót küld a Finanszírozási Mechanizmus Irodának, utóbbi éves találkozók keretében is vizsgálja az előrehaladást – eddig mindent rendben találtak, sőt az egyik legjobban működő civil alapnak tartják a magyart a 15 országban futó civil támogatási programok között. Ezen túl szintén az iroda által kijelölt könyvvizsgálók, és az EGT ellenőrző szervei vizsgálhatják az NCTA működését – ahogy ez az év második felében meg is fog történni.